

Рекомендація CM/Rec(2019)1 Комітету міністрів державам-членам щодо запобігання сексизму та боротьби з ним

*(прийнята Комітетом міністрів 27 березня 2019 року
на 134-му засіданні заступників міністрів)*

Неофіційний переклад

ЗМІСТ

Рекомендація CM/Rec(2019)1 Комітету міністрів державам-членам щодо запобігання сексизму та боротьби з ним	1
Рекомендація CM/Rec(2019)1 Комітету міністрів державам-членам щодо запобігання сексизму та боротьби з ним	4
Додаток до Рекомендації CM/Rec(2019)1	8
Керівні принципи щодо запобігання сексизму та боротьби з ним: заходи для реалізації	8
<i>Визначення</i>	8
<i>Контекст</i>	8
<i>Перехресність, ситуативні вразливості й обтяжуючі обставини</i>	9
I. Загальні інструменти та заходи боротьби із сексизмом	10
I.A. <i>Законодавство та політика</i>	10
I.B. <i>Заходи з підвищення обізнаності</i>	11
II. Конкретні інструменти та заходи подолання сексизму і сексистської поведінки в цільових сферах	13
II.A. <i>Мова та спілкування</i>	13
II.B. <i>Інтернет, соціальні мережі й сексистська мова ворожнечі в мережі</i>	13
II.C. <i>Медіа, реклама та інші комунікаційні продукти та послуги</i>	15
II.D. <i>Робоче місце</i>	16
II.E. <i>Державний сектор</i>	17
II.F. <i>Сфера юстиції</i>	18
II.G. <i>Навчальні заклади</i>	19
II.H. <i>Культура та спорт</i>	20
II.I. <i>Приватна сфера</i>	21
III. Повідомлення й оцінка	22

Рекомендація CM/Rec(2019)1 Комітету міністрів державам-членам щодо запобігання сексизму та боротьби з ним¹

(прийнята Комітетом міністрів 27 березня 2019 року на 134-му засіданні заступників міністрів)

Комітет міністрів відповідно до статті 15-б Статуту Ради Європи,

Нагадуючи, що ґендерна рівність має дуже важливе значення для захисту прав людини, функціонування демократії та належного врядування, для поваги до верховенства права й просування добробуту для всіх; наголошуючи, що така рівність передбачає, з одного боку, рівні права для жінок і чоловіків, дівчат і хлопців, а з іншого – наочність, розширення прав та можливостей, відповідальність й участь у всіх сферах громадського та приватного життя й означає рівний доступ до ресурсів та їхній однаковий розподіл між жінками й чоловіками, як викладено в Стратегії ґендерної рівності Ради Європи на 2018-2023 роки;

Нагадуючи, що дискримінація за ознакою статі та/або ґендеру є порушенням прав людини і перешкоджає реалізації прав людини та основоположних свобод, як це було визнано Комітетом ООН з ліквідації дискримінації щодо жінок у його Загальній рекомендації № 28, яка стосується основних обов'язків держав-учасниць відповідно до статті 2 Конвенції про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок;

Нагадуючи, що сексизм є проявом таких історично нерівноправних взаємин між жінками та чоловіками, які призводять до дискримінації та перешкоджають повноцінному покращенню становища жінок у суспільстві;

Відзначаючи, що сексизм є широко розповсюдженим і домінує в всіх галузях та в усіх суспільствах;

Стверджуючи, що сексизм посилюється ґендерними стереотипами, які стосуються жінок і чоловіків, дівчат і хлопців, а також суперечить досягненням ґендерної рівності та відкритості суспільства;

Зазначаючи, що сексизм є перешкодою до розширення прав і можливостей жінок та дівчат, які непропорційно страждають від сексистської поведінки; і далі відзначаючи, що ґендерні стереотипи та власні упередження формують норми, поведінку та очікування чоловіків та хлопців, а відтак призводять до сексистських дій;

¹ Під час прийняття цієї Рекомендації та відповідно до статті 10.2с Правил процедури засідань заступників міністрів представник Російської Федерації залишив за своїм урядом право виконувати Рекомендацію або не виконувати її, зокрема пункт 3 преамбули, відмовляючись використовувати термін «ґендер», оскільки російське законодавство не містить поняття «ґендер» і з огляду на те, що на міжнародному рівні не існує загальноприйнятого визначення терміна «ґендер». Окрім того, Російська Федерація вважає, що Рекомендація не охоплює інтерсексуальних і трансґендерних осіб.

Висловлюючи занепокоєння через те, що сексизм пов'язаний із насильством стосовно жінок і дівчат, а тому «повсякденний» сексизм є частиною насильницького середовища, що формує атмосферу залякування, страху, дискримінації, виключення та незахищеності, які обмежують можливості й свободу;

Відзначаючи, що жінки та дівчата можуть ставати об'єктами численних і перекресних форм дискримінації та зіштовхуватись з сексизмом у поєднанні з іншими нормами чи поведінкою, які є дискримінаційними, ворожими або шкідливими;

Знаючи, що сексизм і сексистська поведінка здійснюються на індивідуальному, інституційному та структурному рівнях, а також усвідомлюючи їхній згубний вплив на всіх трьох рівнях і відтак потребу вживати заходів для запобігання сексизму та боротьби з ним на всіх рівнях;

Нагадуючи, що Конвенція Організації Об'єднаних Націй про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок від 1979 року (КЛДЖ), яка вимагає від держав-учасниць вживати всіх належних заходів, аби «змінити соціальні та культурні моделі поведінки чоловіків і жінок для досягнення викоренення забобонів, звичаїв та всіх інших проявів, що ґрунтуються на ідеї неповноцінності чи зверхності однієї зі статей або стереотипності ролі чоловіків і жінок»;

Пам'ятаючи про цілі, які було викладено в Пекінській декларації та Платформі дій, прийнятих на Четвертій всесвітній конференції ООН зі становища жінок (1995 р.), зокрема, про Звіт організованого у 2014 році Європейською економічною комісією ООН Регіонального оглядового засідання для Європи «Пекін+20», у якому було зазначено, що «дискримінаційні стереотипи залишаються поширеними та негативно впливають на освіту і участь жінок у галузях економіки та громадського життя»;

Пам'ятаючи про Порядок денний ООН у сфері сталого розвитку до 2030 року, зокрема, ціль сталого розвитку 5 («Забезпечення ґендерної рівності, розширення прав і можливостей усіх жінок та дівчаток»), ціль сталого розвитку 16 («Сприяння побудові миролюбного й відкритого суспільства в інтересах сталого розвитку, забезпечення доступу до правосуддя для всіх і створення ефективних, підзвітних та заснованих на широкій участі інституцій на всіх рівнях») і ціль сталого розвитку 4 («Забезпечення всеохоплюючої і справедливої якісної освіти та заохочення можливості навчання впродовж усього життя для всіх»);

Враховуючи Конвенцію ООН про права дитини (1989 р.) та її заборону дискримінації дитини, її батьків чи законного опікуна за ознакою статі;

Нагадуючи про Конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод (ETS №5) та її заборону дискримінації у сфері дотримання прав людини;

Нагадуючи, що боротьба з ґендерними стереотипами та сексизмом, а також забезпечення інтеграції ґендерних підходів у всіх політики і заходи є пріоритетними цілями стратегічних документів та рекомендацій Ради Європи з ґендерної рівності;

Нагадуючи, що Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами (CETS №210, Стамбульська конвенція) вимагає від сторін «заохочувати зміни в соціальних і культурних моделях поведінки жінок та чоловіків з метою викоренення упереджень, звичаїв, традицій та всіх інших практик, які ґрунтуються на ідеї неповноцінності жінок або на стереотипних ролях жінок та чоловіків», а також наголошуючи на тому, що Стамбульська конвенція вимагає від сторін криміналізувати переслідування та вжити необхідних заходів для гарантування того, що за сексуальні домагання буде передбачено кримінальні чи інші законні покарання;

Беручи до уваги Європейську соціальну хартію (ETS №35, ETS №163 [переглянута]) та її положення про рівні можливості, недискримінацію та право на гідність на роботі;

Нагадуючи, що Європейський суд з прав людини у своїй судовій практиці неодноразово стверджував, що сьогодні просування ґендерної рівності є основною ціллю держав-членів Ради Європи, а посилань на традиції, загальноприйняті припущення чи панівні соціальні установки недостатньо для обґрунтування різниці у ставленні за ознакою статі. Крім того, Суд зазначив, що ґендерні стереотипи, зокрема, сприйняття жінок передусім як піклувальниць про дітей, а чоловіків – як основних годувальників, лише самим своїм існуванням не можуть виправдати різниці в ставленні;

Нагадуючи державам-членам про такі рекомендації Комітету міністрів: CM/Rec(2007)13 щодо ґендерної інтеграції в освіті; CM/Rec(2007)17 щодо стандартів та механізмів ґендерної рівності; CM/Rec(2013)1 щодо ґендерної рівності та медіа; і CM/Rec(2017)9 щодо ґендерної рівності в аудіовізуальному секторі;

Посилаючись на Загальнополітичну рекомендацію №15 про боротьбу з мовою ворожнечі, яку було прийнято Європейською комісією проти расизму та нетерпимості (ЄКРН) у грудні 2015 року та в якій ідеться про сексистську мову ворожнечі;

Беручи до уваги Стратегію Ради Європи з прав дитини (2016-2021 рр.), яка наголошує на потребі боротись з дискримінацією та насильством, особливо сексуальним насильством, а також на необхідності просувати рівність між дівчатами і хлопцями, продовжуючи, зокрема, боротьбу зі стереотипами, сексизмом і надмірною сексуалізацією, особливо в засобах масової інформації й освіті;

Беручи до уваги Стратегію Ради Європи щодо управління Інтернетом на 2016-2019 роки та її заклик до моніторингових заходів, призначених захистити кожного, зокрема, жінок і дітей, від зловживань у мережі, у тому числі від кіберпереслідування, сексизму та загроз сексуального насильства;

Нагадуючи про Резолюції 2119 (2016), 2144 (2017) і 2177 (2017) Парламентської асамблеї Ради Європи відповідно «Боротьба з надмірною сексуалізацією дітей», «Про припинення кібердискримінації і проявів ненависті в Інтернеті» та «Припинення сексуального насильства і домагань щодо жінок у громадських місцях»;

Спираючись на результати реалізації згаданих вище інструментів і документів на міжнародному, національному, регіональному та місцевому рівнях, зокрема, акцентуючи увагу на досягненнях та проблемах;

Пам'ятаючи, що попри наявність таких стандартів на міжнародному, національному та регіональному рівнях, які гарантують принцип ґендерної рівності, досі існує прогалина між стандартами й практикою і де юре та де факто ґендерною рівністю;

Визнаючи, що переважання різних проявів сексизму тісно пов'язане з постійними труднощами в досягненні ґендерної рівності й має на меті усунути сексизм як важливу причину та наслідок ґендерної нерівності;

Відзначаючи відсутність узгодженого на міжнародному рівні терміна «сексизм» і спеціального правового документа, який би стосувався такого явища;

Прагнучи створити Європу, що вільна від сексизму та його проявів,

Рекомендує урядам держав-членів:

1. Ужити заходів для запобігання сексизму та його проявам і боротьбі з цими явищами в публічній і приватній сферах, а також заохочувати відповідні зацікавлені сторони впроваджувати належне законодавство, політику та програми, спираючись на визначення й поради в цій Рекомендації;
2. Моніторити прогрес реалізації цієї Рекомендації та повідомляти компетентний профільний комітет Ради Європи про вжиті заходи і досягнутий у цій сфері прогрес;
3. Гарантувати, що цю Рекомендацію, зокрема, додаток до неї, перекладено та поширено (у доступних форматах) серед відповідних органів і зацікавлених сторін.

Керівні принципи щодо запобігання сексизму та боротьби з ним: заходи для реалізації

Визначення

Для цілей цієї Рекомендації сексизм це:

Будь-які дія, жест, візуальний прояв, вимовлені або написані слова, практика або поведінка, в основі яких лежить ідея про те, що людина або група людей гірші через свою стать, та які проявляються в публічній або приватній сферах, у мережі або поза нею і скеровані на (або спричиняють):

- i. порушення власної гідності або прав людини чи групи людей;
- ii. фізичну, сексуальну, психологічну або соціально-економічну шкоду або страждання особи чи групи осіб;
- iii. створення загрозливого, ворожого, принизливого або образливого середовища;
- iv. перешкоджання незалежності або повноцінному здійсненню прав людини з боку особи чи групи осіб;
- v. підтримку та посилення ґендерних стереотипів².

Контекст

Вимога вирішувати проблеми сексизму, сексистських норм і поведінки, сексистської мови впливає з низки міжнародних та регіональних документів. Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами (CETS №210, Стамбульська конвенція) і Конвенція Організації Об'єднаних Націй про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (КЛДЖ) визнають взаємозалежність між ґендерними стереотипами, ґендерною нерівністю, сексизмом і насильством стосовно жінок та дівчат. Таким чином, акти «щоденного» сексизму у формі явно несуттєвої чи дрібної сексистської поведінки, коментарів і жартів перебувають на одному з кінців цієї залежності. Однак такі дії часто принизливі та сприяють формуванню соціального клімату, у якому жінок зневажають, їхню самооцінку занижують, а діяльність і можливості вибору обмежують, зокрема, на роботі, в приватній, громадській сфері та в он-лайн просторі. Сексистська поведінка, як-от, наприклад, сексистська мова ворожнечі, може перерости в образи та погрози чи підбурювати до них, зокрема, до насильства або сексуального насильства, зґвалтування чи потенційно смертоносних дій. Інші наслідки можуть стосуватися втрати ресурсів, самокаліцтва або самогубства. Відтак викорінення сексизму є частиною позитивного зобов'язання держав гарантувати права людини, ґендерну рівність та запобігати насильству стосовно жінок і дівчат відповідно до міжнародного законодавства у сфері прав людини та Стамбульської конвенції для її держав-учасниць.

Наслідком сексизму та сексистської поведінки є фізична, сексуальна, психологічна чи соціально-економічна шкода, які по-різному впливають на різні верстви населення. Жінки та дівчата непропорційно страждають від такої поведінки. Сексизм і сексистська поведінка є перешкодою для розширення прав та можливостей і покращення становища жінок та дівчат; викорінення сексизму та сексистської поведінки принесе користь усім: жінкам, дівчатам, чоловікам і хлопцям.

² «ґендерні стереотипи – це упереджені соціальні та культурні шаблони чи ідеї, згідно з якими чоловіків та жінок наділяють характеристиками й функціями, що визначаються й обмежуються їхньою статтю. ґендерні стереотипи – серйозна перешкода для досягнення реальної ґендерної рівності, вони призводять до дискримінації за ознакою статі. Формування таких стереотипів може обмежити розвиток природних талантів і здібностей дівчаток та хлопчиків, жінок та чоловіків, їхні наукові та професійні вподобання й досвід, а також можливості у житті загалом» (Стратегія ґендерної рівності Ради Європи на 2018-2023 роки, стратегічна ціль 1).

Сексизм і сексистську поведінку доводиться спостерігати в усіх сферах життєдіяльності людини, зокрема, в кіберпросторі (Інтернеті та соціальних мережах). З ними можуть стикатись індивідуально та колективно одна людина чи група осіб навіть тоді, коли ні така особа, ні група людей не були безпосередніми об'єктами сексизму і сексистської поведінки, наприклад, через сексистську рекламу або публікацію зображень оголених жінок на робочому місці. Трьома рівнями увічнення та переживання сексизму є: індивідуальний, інституційний (наприклад, у родинному, робочому чи освітньому середовищі) і структурний (наприклад, через соціальні ґендерні нерівності, соціальні норми або поведінку). Сексизм – це замовчування, коли особи або групи не повідомляють чи не скаржаться на сексистську поведінку через страх того, що їх не сприймуть серйозно, будуть утискати чи навіть притягнуть до відповідальності.

Інтернет забезпечив новий вимір для висловлення та передавання сексизму, особливо сексистської мови ворожнечі, широкій аудиторії, попри те, що витoki сексизму полягають не в технології, а в постійній ґендерній нерівності. Крім того, такі соціальні феномени як кампанія #MeToo і низка тих дій та політичних заходів, які ця кампанія викликала в різних частинах світу (починаючи з 2017 року), зокрема, в державах-членах Ради Європи, допомогли пролити світло на всюдиущість сексизму та потребу в сильніших заходах боротьби з ним.

Сексизм і сексистська поведінка лежать своїм корінням в ґендерних стереотипах та посилюють їх. Європейський суд з прав людини вважає, що «питання стереотипного ставлення до певної групи в суспільстві полягає в тому факті, що воно робить неможливою індивідуальну оцінку спроможностей та потреб членів цієї групи»³. Ґендерні стереотипи посилюють нерівні структури соціальної влади та мають негативний вплив на розподіл ресурсів між жінками та чоловіками. Доречними прикладами є постійна різниця в оплаті праці та розмірі пенсій між чоловіками та жінками в державах-членах. Тому ґендерні стереотипи – це соціально обумовлені уявлення про «відповідні» ролі жінок і чоловіків, які визначаються культурними упередженнями, звичаями, традиціями, а в багатьох випадках – тлумаченнями релігійних переконань і практик. Жінки, які кидають виклик чи відходять від тих ролей, що пов'язані з уявленнями про «належне» місце таких жінок у суспільстві, можуть зіштовхнутися із сексизмом і жінконенависництвом, а чоловіки, які кидають виклик панівному сприйняттю маскуліності, так само часто відчують на собі прояви сексизму.

Перехресність, ситуативні вразливості й обтяжуючі обставини

Жінки та чоловіки можуть зіштовхуватися з різноманітними та перехресними формами сексизму на основі низки інших чинників, зокрема, етнічного походження, статусу члена меншини чи корінного жителя, віку, релігії, статусу біженця або мігранта, інвалідності, сімейного стану, соціального походження, ґендерної ідентичності, сексуальної орієнтації чи сексуальності. Вони можуть опинятися в більш вразливих ситуаціях або ставати ціллю різних актів сексизму в різних умовах, наприклад, дівчата й жінки, які провадять діяльність у переважно чоловічому середовищі (наприклад, у бізнесі, фінансах, військовій сфері чи політиці). Жінки на владних посадах, зокрема, громадські діячі, також постають як окремі об'єкти проявів сексизму, оскільки їх сприймають як таких, що відійшли від соціальних ґендерних норм, які виключають жінок із публічного простору або повноважень. Інтерсексуальні і транссексуальні особи також зіштовхуються з додатковими та/або більшими проблемами, пов'язаними із сексизмом.

³ «Карвальо Пінто Десуза Мораес проти Португалії» (*Carvalho Pinto de Sousa Morais v. Portugal*), заява № 17484/15, рішення Європейського суду з прав людини від 25 липня 2017 року, пункт 46.

Деякі обставини можуть підвищувати серйозність або вплив сексистської поведінки чи здатні впливати на спроможність жертви реагувати. Такі обтяжуючі обставини існують там, де сексистські дії відбуваються в рамках ієрархічних або відносин залежності, в освіті або медицині, у сфері (державних) послуг або в галузі комерційних відносин. Сексизм особливо шкідливий, коли його автор має владу, повноваження або вплив, наприклад, коли він є політиком, впливовою особою, яка формує суспільну думку, або бізнес-лідером. Іншою обтяжуючою обставиною є широта охоплення або потенційного охоплення сексистськими висловами або діями, у тому числі через засоби передавання, використання соціальних мереж чи провідних засобів масової інформації.

I. Загальні інструменти та заходи боротьби із сексизмом

Основна мета заходів запобігання сексизму та боротьби з ним – спонукання до змін поведінки та культури на індивідуальному, інституційному і структурному рівнях.

Окрім планів, політик і програм, методами запобігання сексизму та боротьби з ним можуть бути законодавчі, виконавчі, адміністративні, бюджетні та регуляторні інструменти. Держави повинні вибрати ті інструменти, які найкраще підходять для їхнього власного контексту й цілей конкретного заходу. Для викорінення несвідомого упередження, з одного боку, і навмисної сексистської поведінки, з іншого, потрібні різні інструменти. Несвідомі упередження можна усунути через підвищення обізнаності, навчання і освіти, а для викорінення навмисної та постійної сексистської поведінки та мови ворожнечі потрібні більш рішучі заходи. Варто взяти до уваги такі важливі варіанти, як законодавство, що стосується сексизму, включаючи визначення; посібник користувача; інструкції щодо шляхів допомоги жертвам та відшкодування для них, а також щодо ризиків і наслідків для кривдників⁴. Держави повинні використовувати наявні інструменти й забезпечувати їхнє ефективне впровадження або створити нові інструменти, що будуть доступні для запобігання сексистській поведінці та захисту від неї, а де це доречно – використовуватимуться для переслідування й покарання кривдників та надання відшкодування жертвам.

Урядам держав-членів запропоновано вивчити перераховані нижче заходи підтримки реалізації цієї Рекомендації.

I.A. Законодавство та політика

I.A.1. Розглянути можливість законодавчої реформи, що засуджує сексизм і визначає та криміналізує сексистську мову ворожнечі.

I.A.2. Під час розробки законодавства та політики боротьби із сексизмом визнати й врахувати взаємозалежні чинники, відмінності між жінками, ситуативну вразливість та обтяжуючі обставини.

I.A.3. Розробити і зробити внесок у всеосяжну громадську інфраструктуру, що буде майданчиком для розширення прав і можливостей жінок та гендерної рівності, а також розробити нормативну базу щодо ліквідації сексизму і гендерно-дискримінаційних стереотипів, які включатимуть цільові завдання, критерії, часові рамки, показники прогресу та результатів, механізм моніторингу й оцінки впливу вжитих заходів.

⁴ Наприклад, «Anti-Sexisme – Mode d'emploi», Institut pour l'égalité de femmes et des hommes, Бельгія, доступно французькою мовою за адресою: http://igvm-iefh.belgium.be/sites/default/files/downloads/79%20-%20Anti-sexisme%20mode%20emploi_FR.pdf.

I.A.4. Заохочувати участь громадянського суспільства, зокрема, жіночих неурядових організацій, релігійних і лідерів громад, професійних об'єднань і профспілок юристів та суддів у розробці політики та законодавства, спрямованих на боротьбу з сексизмом, щоб просувати співробітництво та гарантувати їхнє залучення в реалізації цих заходів.

I.A.5. Визнавати, заохочувати та підтримувати роботу відповідних організацій громадянського суспільства на всіх рівнях, зокрема, жіночих неурядових організацій, які беруть активну участь у боротьбі із сексизмом у всіх сферах (особливо тих, яких стосується розділ III нижче), і побудувати ефективну співпрацю з цими організаціями.

I.A.6. Заохочувати відповідні державні органи та служби, наприклад, омбудсменів, комісії з рівності, законодавчі асамблеї, національні правозахисні установи, державні підприємства та органи для подання скарг, розробити й впровадити кодекси поведінки чи рекомендації щодо сексизму, які відповідатимуть всеосяжній політиці щодо ліквідації сексизму, і забезпечити належні ресурси для таких заходів.

I.A.7. Наділити орган із гендерної рівності чи іншу офіційну установу повноваженнями для моніторингу і оцінки політики та заходів з ліквідації сексизму в громадському та приватному житті. Такий орган повинен отримати достатні повноваження та ресурси, щоб виконувати ці завдання.

I.A.8. Забезпечити належне відшкодування для жертв сексистської поведінки.

I.A.9. Запровадити навчальні програми для осіб, які працюють із жертвами та кривдниками, пов'язаними з гендерно-зумовленими або сексуальними злочинами.

I.A.10. Розглянути можливість притягати до некримінальної відповідальності на зразок скасування фінансової підтримки чи інших форм підтримки для державних органів або інших організацій, які не засуджують сексизму і сексистської поведінки, особливо сексистської мови ворожнечі.

I.B. Заходи з підвищення обізнаності

I.B.1. Заохочувати швидку реакцію громадських діячів, зокрема, політиків, релігійних, економічних і лідерів громад, а також інших осіб, які мають вплив на громадську думку, яка передбачатиме засудження сексизму та сексистської поведінки і позитивно підсилуватиме цінності гендерної рівності.

I.B.2. Ініціювати, підтримувати і фінансувати дослідження, у тому числі спільні дослідження держав-членів, що надають систематичні та розбиті за статтю і віком дані про поширеність і негативний вплив сексизму та його проявів, зокрема, щодо сексизму та сексуальних домагань на робочому місці, сексистської мови ворожнечі, цілей, кривдників, засобів передачі, реакції ЗМІ та громадськості. Регулярно поширювати такі дані серед відповідних державних органів, навчальних закладів і громадськості.

I.B.3. Виділити ресурси для фінансування ефективних комунікативних і просвітницьких кампаній про зв'язок між сексизмом та насильством стосовно жінок і дівчат, а також фінансувати організації, які надають підтримку жертвам.

I.V.4. Розробити, впровадити та рекламувати регулярні національні просвітницькі ініціативи на всіх рівнях і через різноманітні форми ЗМІ (наприклад, через випуск посібників, рекомендацій, відеокліпів в Інтернеті або провідних ЗМІ, запровадження державного дня боротьби із сексизмом, створення музеїв ґендерної рівності та прав жінок). Ці ініціативи повинні ставити за мету підвищити серед загального населення, особливо батьків, рівень обізнаності й розуміння про різні форми сексизму, у тому числі про таке явище як «менсплейнінг», тобто самоствердження за рахунок жінки⁵, про те, як запобігти цим явищам і реагувати на них, про шкоду, якої вони завдають окремим людям та суспільству, у тому числі дівчатам і хлопцям.

I.V.5. Забезпечити розробку та реалізацію адаптованої, постійної освіти та підготовки педагогів у всіх сферах та на всіх рівнях освіти, у тому числі в навчальних закладах, для працівників відділів кадрів у державному та приватному секторах і в професійних навчальних закладах (наприклад, для працівників засобів масової інформації, військових, медичних і юридичних фахівців, персоналу бухгалтерських, управлінських шкіл та бізнес-шкіл), така освіта стосуватиметься ґендерної рівності, значення ґендерних стереотипів, способів розпізнавання та подолання сексизму, упереджень і забобонів, а також способів боротьби зі стереотипами.

I.V.6. Забезпечити оцінку підручників, навчальних матеріалів і методів, які використовуватимуть учні/для учнів усіх вікових груп та у всіх формах освіти й підготовки (починаючи з дошкільної освіти), на тему сексистської мови, ілюстрацій і ґендерних стереотипів, а також переглянути їх у контексті активного просування ґендерної рівності⁶.

I.V.7. Сприяти впровадженню концепції ґендерної рівності, а також розвитку критичного мислення для боротьби із сексизмом у вмісті, мові та ілюстраціях для іграшок, коміксів, книг, телебачення, відеоігор та інших ігор, он-лайн контенту та фільмів, включаючи порнографічні, які формують ставлення, поведінку та ідентичність дівчат і хлопців.

I.V.8. Просувати та проводити регулярні просвітницькі кампанії про пояснення жіночих і чоловічих рис, а також про те, що саме означає в сучасному суспільстві бути жінкою/дівчиною та чоловіком/хлопцем, наприклад, через засоби масової інформації, безкоштовні лекції й обговорення для громадськості.

I.V.9. Заохочувати співробітництво між фахівцями (наприклад, журналістами, освітянами, правоохоронцями) і організаціями громадянського суспільства, щоб визначити добрі практики запобігання сексизму та боротьби з ним та обмінятися такими практиками.

I.V.10. Створити структури, які будуть доступні всім, особливо молодим людям, щоб забезпечити їх порадами експертів щодо запобігання сексизму, боротьби з ним і реагування на його прояви.

⁵ Самостверджуватися за рахунок жінки (англ. – «mansplain», дієслово, розмовне): пояснювати щось жінці в такий спосіб, який вважається поблажливим, покровительським, самовпевненим, спрощеним або таким, який передбачає, що співрозмовник не знає теми бесіди.

⁶ Стаття 10.с КЛДЖ вимагає усунення «будь-якої стереотипної концепції ролі чоловіків і жінок на всіх рівнях і у всіх формах навчання шляхом заохочення спільного навчання та інших видів навчання, що сприятимуть досягненню цієї мети, і, зокрема, шляхом перегляду навчальних посібників та шкільних програм і адаптації методів навчання».

II. Конкретні інструменти та заходи подолання сексизму і сексистської поведінки в цільових сферах

Деякі сфери діяльності особливо вразливі до актів сексизму та/або певних форм сексистської поведінки. Тому дуже важливо окрім загальноприйнятих рекомендованих заходів та інструментів, перерахованих у попередньому розділі, вживати цільових заходів для запобігання сексизму в цих сферах і боротьби з ним.

II.A. Мова та спілкування

Мова та спілкування – важливі складові ґендерної рівності, а тому «не повинні надавати священного значення домінантності чоловічої моделі»⁷. Нестереотипне спілкування – добрий спосіб виховувати, підвищувати рівень обізнаності і запобігати сексистській поведінці. Воно передбачає викоринення сексистських висловів, використання жіночих і чоловічих або ґендерно-нейтральних форм посад, використання жіночих і чоловічих або ґендерно-нейтральних форм звертання до груп, диверсифікацію представництва жінок і чоловіків, а також забезпечення рівності у візуальному та інших проявах.

Урядам держав-членів пропонують розглянути такі заходи:

II.A.1. Підтвердити та впровадити відповідні наявні рекомендації Комітету міністрів Ради Європи державам-членам, зокрема, Рекомендацію №R(90)4 щодо подолання сексизму в мові та Рекомендацію CM/Rec(2007)17 щодо стандартів і механізмів ґендерної рівності, які підкреслюють, що «заходи держав-членів повинні бути націлені на те, щоб просувати використання несексистської мови в усіх секторах, зокрема, в державному».

II.A.2. Систематично переглядати всі закони, норми, політики тощо на наявність сексистської лексики або залежності від ґендерних припущень і стереотипів, щоб замінити їх ґендерно-чутливою термінологією. Добра практика передбачає підготовку практичних порад щодо мови та спілкування, які не будуть сексистськими, не міститимуть ґендерних стереотипів і які можна буде використовувати в державних документах.

II.B. Інтернет, соціальні мережі й сексистська мова ворожнечі в мережі

Он-лайн сексизм поширений у всій Європі і має непропорційний негативний вплив на жінок, особливо молодих жінок і дівчат, журналісток, жінок-політиків і громадських діячок, а також жінок-правозахисниць. Одним з аспектів он-лайн сексизму є негативні коментарі про висловлені погляди та думки. Напади на чоловіків частіше ґрунтуються на їхніх професійних поглядах чи компетенції, тоді як жінки у більшості випадків стають об'єктами сексистського чи сексуалізованого зловживання і образ, серйозність яких може посилюватись анонімністю, яку надає Інтернет. Он-лайн атаки не лише негативно позначаються на гідності жінок, вони також перешкоджають їм, зокрема, на робочому місці, висловлювати свої погляди, наслідком чого стає витіснення жінок з он-лайн простору, зневажання їхнього права на свободу висловлювань і вираження поглядів у демократичному суспільстві, обмеження професійних можливостей і посилення дефіциту ґендерно збалансованої демократії. Інший аспект полягає в тому, що в епоху цифрових технологій звертають більше уваги на тіло, мову і активність жінок. Крім того, сексистські зловживання в соціальних мережах, наприклад, публікації інтимних візуальних матеріалів без згоди зображених на них осіб, є формою насильства, з якою потрібно боротися.

⁷ Рекомендація Rec(2003)3 Комітету «Про збалансоване представництво жінок і чоловіків у процесі прийняття політичних і громадських рішень», Пояснювальний меморандум.

Інтернет і соціальні мережі – рушії свободи вираження поглядів та просування ґендерної рівності, однак вони також дозволяють кривдникам висловлювати свої образливі думки і поводитись образливо. В той час, коли расистську мову ворожнечі вважають такою, що суперечить європейським і міжнародним стандартам прав людини, ситуація не завжди аналогічна, коли йдеться про сексистські чи жінконеуважливі висловлювання, а чинні політики та законодавство на всіх рівнях не здатні належно розв'язати ці проблеми. Тому державам пропонують бути відповідальними за боротьбу з мовою ворожнечі та гарантувати, що до сексистської мови будуть застосовуватись ті самі правила, які розроблені щодо расистських висловлювань, у випадку, коли справа дійде до кримінальної відповідальності.

Окрім того, штучний інтелект становить особливий виклик для ґендерної рівності і ґендерних стереотипів. Використання алгоритмів може передавати та посилювати наявні ґендерні стереотипи, а тому здатне сприяти увічненню сексизму.

Урядам держав-членів пропонують розглянути перераховані нижче заходи.

II.V.1. Запровадити законодавчі заходи, що визначають і криміналізують інциденти сексистської мови ворожнечі й застосовуються до всіх ЗМІ, а також розробити процедури повідомлення та належні санкції. Потрібно також заохочувати більш проактивні процедури виявлення сексистської мови ворожнечі та повідомлення про неї в усіх ЗМІ, зокрема, в Інтернеті та нових медіа.

II.V.2. Створити та просувати програми, зокрема, програмне забезпечення, для дітей, молодих людей, батьків і освітян, щоб допомогти навчити дітей медіа-грамотності з метою безпечного й критичного використання цифрових ЗМІ та належної поведінки в он-лайн мережах. Це потрібно робити через шкільні програми і випуск посібників та інформаційних листів про сутність сексистської поведінки, небажаного обміну матеріалами в Інтернеті, належного реагування і ґендерно-чутливої інформації про безпеку в мережі. Забезпечити широке розповсюдження таких матеріалів.

II.V.3. Підготувати інформацію та розгорнути кампанії для підвищення обізнаності про сексистське неналежне використання соціальних мереж, погрози в он-лайн середовищі та ситуації, з якими стикаються діти та молоді люди (наприклад, шантаж, вимагання грошей чи небажана публікація інтимних фотографій), надаючи практичну допомогу щодо запобігання таким ситуаціям і реагування на них.

II.V.4. Реалізовувати кампанії, орієнтовані на ширше коло громадськості, про безпеку, можливості, права й обов'язки щодо використання нових медіа.

II.V.5. Створити он-лайн ресурси, які надаватимуть експертні консультації щодо подолання он-лайн сексизму, зокрема, процедури швидкого повідомлення про шкідливий або небажаний матеріал чи його видалення.

II.V.6. Проводити регулярні дослідження та збирати розбиті за статтю та віком дані про кіберсексизм і кібернасильство, а також за потреби ділитися результатами.

II.V.7. Інтегрувати концепцію ґендерної рівності в усі політики, програми й дослідження, які стосуються штучного інтелекту, щоб уникнути потенційних ризиків увічнення сексизму й ґендерних стереотипів через технології, а також вивчити, як штучний інтелект може допомогти подолати ґендерні прогалли й викоринити сексизм. Сюди належать заходи для збільшення участі жінок і дівчат в якості студентів, фахівців чи посадовців в інформаційно-технологічній сфері. На ґендерну динаміку повинні вплинути інструменти і алгоритми, розроблені на основі даних. Варто посилити прозорість щодо цих питань і підвищити обізнаність про потенційні ґендерні упередження у великих масивах даних; потрібно запропонувати рішення для покращення підзвітності.

II.C. Медіа, реклама та інші комунікаційні продукти та послуги

Сексизм у ЗМІ – електронних, друкованих, візуальних і аудіо – сприяє формуванню середовища, у якому толерують «повсякденний» сексизм і представляють його незначним. Він має такі прояви:

- сексуальні, сексуалізовані та расистські зображення й представлення жінок, чоловіків, дівчат і хлопців, зокрема, на телебаченні, у рекламі, фільмах, відеоіграх і порнографічних матеріалах;
- зневажливе чи принизливе висвітлення зовнішності, вбрання і поведінки жінок, а не збалансоване та зважене обговорення їхніх поглядів і думок;
- висвітлення і зображення жінок та чоловіків у стереотипних ролях у родині чи громаді;
- відтворення та збереження ґендерних стереотипів стосовно жертв ґендерно-зумовленого насильства;
- незбалансоване представництво та недостатньо широке залучення жінок у різних професійних та інформативних ролях (експерти, коментатори), особливо жінок із груп меншин⁸.

Урядам держав-членів пропонують розглянути такі заходи:

II.C.1. Запровадити законодавство, що забороняє сексизм у ЗМІ та рекламі й заохочує моніторинг і виконання таких заходів.

II.C.2. Сприяти включенню проявів сексизму в закони про наклеп.

II.C.3. Закликати до участі та надавати підтримку участі секторів інформаційно-комунікаційних технологій, медіа і реклами в розробці, прийнятті та реалізації саморегуляторних політик та механізмів викорінення сексизму, зокрема, сексистської мови ворожнечі в кожному секторі.

II.C.4. Сприяти збільшенню ролі засобів масової інформації та рекламних організацій у подоланні сексизму.

II.C.5. Заохочувати створення установи, яка матиме компетенцію отримувати, аналізувати й переглядати скарги, пов'язані із сексизмом у засобах масової інформації та рекламі, а також володіти повноваженнями вимагати, щоб сексистський зміст або реклама були вилучені або змінені.

II.C.6. Заохочувати відповідні органи, серед яких комісії з питань ґендерної рівності або національні правозахисні організації, впроваджувати стратегії освіти і підготовки, а також інструменти для журналістів та інших фахівців у сфері медіа і комунікацій щодо розпізнавання сексизму, просування позитивного і нестереотипного зображення жінок і чоловіків у ЗМІ та рекламі, сприяння ґендерно-чутливому спілкуванню. Ці додаткові заходи повинні мати належне ресурсне забезпечення.

II.C.7. Підтримувати дослідження щодо поширеності та впливу сексистського зображення жінок і дівчат у ЗМІ та в порнографічних матеріалах; щодо того, наскільки вони посилюють ґендерну нерівність і насильство стосовно жінок і дівчат, а також щодо їхнього впливу на жіноче фізичне, сексуальне та фізіологічне здоров'я. Виділити ресурси на фінансування ефективних комунікаційних і просвітницьких кампаній щодо зв'язку між сексизмом, відсутністю ґендерної рівності та насильством стосовно жінок та дівчат; сприяти позитивному та нестереотипному зображенню жінок і чоловіків у засобах масової інформації та рекламі.

II.C.8. Заохочувати рівноправну участь жінок і чоловіків у контенті та процесі прийняття рішень у ЗМІ, а також у створенні баз даних жінок-фахівців з усіх тем.

⁸ Див. результати й рекомендації Конференції Ради Європи щодо медіа й іміджу жінок (Амстердам, 4-5 липня 2013 року). Див. звіт конференції за адресою: <https://rm.coe.int/1680590fb8>.

II.C.9. Вживати позитивних заходів для високої якості та лідерства в просуванні збалансованого представництва статей, серед яких система на основі балів, що виділятиме додаткове фінансування засобам масової інформації за виробництво ґендерно-чутливого контенту.

II.C.10. Заохочувати просування позитивного іміджу жінок як активних учасниць соціального, економічного і політичного життя, а також позитивного іміджу чоловіків у нетрадиційних ролях, наприклад, як піклувальників. Пропонувати стимули чи винагороди за добрі практики, наприклад, шляхом державного фінансування.

II.C.11. Підтримувати та просувати добрі практики через діалог і розвиток мереж та партнерств між зацікавленими сторонами у сфері медіа з метою подальшої боротьби із сексизмом та ґендерними стереотипами в цьому секторі.

II.C.12. Підтримувати проекти, що стосуються множинної та перехресної дискримінації жінок у вразливих ситуаціях. Запровадити засоби заохочення для ЗМІ, що просуватимуть позитивне зображення жінок із груп етнічних меншин і/або мігрантів.

II.D. Робоче місце

Сексизм на робочому місці має багато форм і наявний у державному та приватному секторах. Він проявляється в сексистських коментарях і поведінці, які спрямовані на працівника чи групу працівників. Сексизм на робочому місці включає, серед іншого, принизливі коментарі, об'єктивізацію, сексистський гумор і жарти, надто фамільярні зауваження, примус людей мовчати чи ігнорування їх, безпідставні коментарі про вбрання чи зовнішність, сексистську мову тіла, відсутність поваги та чоловічі практики, що залякують або виключають жінок, сприяючи чоловікам⁹. Це впливає на рівність та гідність на роботі¹⁰.

Сексистські припущення на основі традиційних ґендерних ролей можуть вилитись в переконання, відповідно до якого жінки як матері чи майбутні матері є менш надійними колегами та працівниками. І навпаки, можна спостерігати ворожість до матерів, які не залишаються вдома, оскільки їх можуть позбавляти важливих можливостей для розвитку їхньої кар'єри та, як наслідок, професійного життя. Така практика сприяє появі «невидимої стелі», що обмежує можливості жінок при просуванні кар'єрною драбиною. Такі припущення також можуть призвести до сексистських зауважень про чоловіків, які беруть на себе обов'язки з піклування.

В деяких робочих середовищах, де особливо домінують чоловіки, існує високий ризик розвитку культури сексизму. Крім того, особливо вразливими до сексизму є жінки, які обіймають керівні посади, або ті, яких сприймають як осіб, що кидають виклик інституційній ієрархії, у якій домінують чоловіки. Аналогічно чоловіки можуть страждати від сексизму в робочому середовищі, де панують жінки, або під час роботи на типово «жіночій» посаді.

Урядам держав-членів пропонують розглянути такі заходи:

II.D.1. Переглянути трудове законодавство, щоб заборонити сексизм і сексистські дії на роботі, а також просувати добрі практики, наприклад, аналіз ризиків, засоби їхнього пом'якшення й управління ними, механізми подання скарг, відшкодування для жертв і дисциплінарні заходи в рамках цивільних або адміністративних процесів.

⁹ Вища рада професійного рівноправ'я між чоловіками та жінками (2016), «Інструментарій для боротьби із сексизмом — три інструменти для робочого середовища», доступно за адресою: <https://rm.coe.int/16806fbc1e>.

¹⁰ Стаття 26.2 Європейської соціальної хартії (переглянута) вимагає від сторін «поглиблювати поінформованість, поширювати інформацію про систематичні непорядні або явно негативні та образливі дії щодо окремих працівників на робочому місці або у зв'язку з виконанням роботи, сприяти запобіганню таким діям і вживати всіх відповідних заходів для захисту працівників від такої поведінки».

II.D.2. Заохочувати та підтримувати систематичний перегляд правил, політик та норм внутрішнього розпорядку в установах державного та приватного секторів, щоб прийняти відповідні кодекси поведінки, які передбачають механізми подання скарг і дисциплінарні заходи, пов'язані із сексизмом та сексистськими діями. Вони повинні також включати перехресні форми сексизму, наприклад, щодо статусу мігрантів чи інвалідності.

II.D.3. Заохочувати незалежні професії, професійні організації та профспілки для боротьби з сексизмом у своїх організаціях, включаючи внутрішні правила.

II.D.4. Розробити та широко розповсюдити інструментарій для боротьби із сексизмом, включаючи відповідні законодавчі положення, що стосуються інституційних переваг викорінення сексизму, а також приклади сексистських дій і добрих практик ліквідації сексизму. Працівникам і керівникам, представникам спілок та іншому відповідному персоналу нагадати про їхні зобов'язання викоринити сексизм на роботі та про заходи компенсації, які доступні жертвам.

II.D.5. Вимагати відданості на найвищому рівні (у державному та приватному секторах) задля просування інституційної культури, що відмовляється від сексизму на роботі, наприклад, через розробку політики рівності, внутрішніх вказівок і кампаній щодо різних форм сексизму та розвіяння стереотипів, збільшення кількості жінок на керівних посадах та знищення «невидимої стелі», зокрема, через тимчасові спеціальні заходи, наприклад, цілі та квоти.

II.D.6. Вимагати відданості на найвищому рівні (у державному та приватному секторах) задля просування проінформованості та знань стосовно сексистської поведінки та шляхів запобігання їй, а також вживати всіх належних заходів для захисту працівників від такої поведінки.

II.E. Державний сектор

Сексизм у державному секторі та залежність від ґендерних стереотипів можуть призвести до відмови в наданні державних послуг та нерівного доступу до ресурсів. Водночас жінки, які працюють у державному секторі, зокрема ті, яких обрали, чи ті, які є членами керівних органів всіх рівнів, часто стикаються зі зневаженням їхньої гідності, законності та авторитету внаслідок сексизму та сексистської поведінки¹¹.

Урядам держав-членів пропонують розглянути такі заходи:

II.E.1. Запровадити положення про боротьбу із сексизмом і сексистською поведінкою та мовою до внутрішніх кодексів поведінки і правил внутрішнього розпорядку, передбачивши належні санкції для службовців державного сектора, зокрема, осіб на виборних посадах.

II.E.2. Підтримувати ініціативи та розслідування, розпочаті членами парламенту, організаціями громадянського суспільства, профспілками або активістами для боротьби з сексизмом у державному секторі.

II.E.3. Сприяти запровадженню положень про ґендерну рівність у відповідну законодавчу базу як добру практику державних тендерів/закупівель.

¹¹ Наприклад, згідно з дослідженням 2018 року, яке провели Міжпарламентський союз і Парламентська асамблея Ради Європи, 85% респондентів-парламентарів жіночої статі страждали від психологічного насильства в парламенті; жінки-парламентарі віком до 40 років частіше зазнавали домагань; персонал парламенту жіночої статі більше страждав від сексуального насильства, ніж жінки-парламентарі; більшість парламентів не мали механізмів, які б дозволяли жінкам висловитися. Міжпарламентський союз і Парламентська асамблея Ради Європи (2018), «Сексизм, домагання та насильство стосовно жінок у парламентах Європи», доступно за адресою: www.ipu.org/resources/publications/reports/2018-10/sexism-harassment-and-violence-against-women-in-parliaments-in-europe.

II.E.4. Забезпечити підготовку працівників державного сектора щодо важливості несексистської поведінки під час роботи з громадянами та колегами. Така підготовка повинна включати визначення сексизму, його різних проявів, методи розвінчування ґендерних стереотипів і упереджень, а також способи реагування на них.

II.E.5. Повідомити отримувачів державних послуг про їхні права на несексистську поведінку, наприклад, через просвітницькі кампанії та спеціальні схеми звітування, що допоможуть виявити й вирішити ймовірні проблеми.

II.E.6. Сприти посиленню та впровадженню внутрішніх дисциплінарних заходів боротьби із сексизмом у державному секторі та у всіх керівних і політичних органах, наприклад, через скорочення чи призупинення обов'язків та фінансування або через фінансові покарання.

II.F. Сфера юстиції

Сексизм і ґендерні стереотипи в системах цивільної, адміністративної та кримінальної юстиції та правоохоронних органах є перешкодами для здійснення правосуддя. Їхнім наслідком можуть стати хибні чи дискримінаційні рішення, прийняті радше на основі попередньо сформованих переконань і власних упереджень, аніж на основі важливих фактів¹².

Урядам держав-членів пропонують розглянути такі заходи:

II.F.1. З урахуванням незалежності судової влади забезпечувати регулярне і належне навчання для всіх суддів щодо прав людини і ґендерної рівності, шкоди, яку завдають ґендерні упередження та стереотипи і використання сексистської мови, особливо в разі насильства стосовно жінок і дівчат¹³.

II.F.2. Забезпечити підготовку всіх працівників правоохоронних органів з питань сексизму, кіберсексизму, сексистської мови ворожнечі та насильства стосовно жінок; сприяти повідомленням про таку поведінку в поліцію; розширити повноваження поліції для вилучення й отримання доказів он-лайн зловживань.

II.F.3. Заохочувати національні та міжнародні суди і трибунали прислухатись до втручання третіх сторін та висновків експертів щодо незнайомих тем, наприклад, сексизм і ґендерні стереотипи.

II.F.4. Гарантувати, що системи повідомлення про порушення і доступ до правоохоронних органів надійні, доступні та належні; зменшити фінансові стягнення або інші стримувальні чинники, що перешкоджають жертвам повідомляти про випадки чи ініціювати справи у відповідному органі. Вживати заходів для усунення ризику повторної віктимізації.

II.F.5. Заохочувати професійні об'єднання юристів організовувати відкриті лекції та інші заходи для підвищення обізнаності щодо сексизму і ґендерних стереотипів в судовій системі серед юристів та інших відповідних зацікавлених сторін.

¹² «План дій Ради Європи щодо посилення незалежності та неупередженості судової влади» (CM(2016)36-final), «Необхідно докладати всіх зусиль, щоб подолати ґендерні стереотипи в самій судовій системі» (Захід 2.4); УВКПЛ, «Викорінення стереотипів у судовій системі – рівноправний доступ до правосуддя для жінок у справах про ґендерно-зумовлене насильство», 9 червня 2014 року.

¹³ Див. документ Ради Європи (2017), «Посібник для суддів і прокурорів про забезпечення доступу жінок до правосуддя», доступно за адресою: <https://rm.coe.int/training-manual-women-access-to-justice/16808d78c5>

II.G. Навчальні заклади

Сексистські повідомлення формують наше суспільство, вони проникають у сферу освіти та відтворюються освітніми системами, в яких з ними повинні боротись. Діти та молоді люди засвоюють ґендерні стереотипи через навчальні програми, матеріали, поведінку та мову¹⁴. Сексизм може бути вкоріненим у культурі навчальних закладів на всіх рівнях: від дошкільних до вищих навчальних закладів. Він проявляється в багатьох формах, наприклад, терпимості до сексистських зображень та їхньої банальності, до мови та висловів; нетерпимості до невідповідної певній статі поведінки; відсутності реакції на несвідомі упередження у персоналу та студентів; відсутності належних або невідповідних механізмів подання скарг т їхньої реєстрації; відсутності покарання за сексуальні домагання, зокрема, з боку інших студентів. Ці вкорінені форми сексизму можуть впливати на вибір подальшої освіти, кар'єри та стилю життя. Держави також несуть відповідальність за забезпечення підзвітності приватних установ за їхні дії, і винятків для релігійних навчальних закладів бути не повинно.

Урядам держав-членів пропонують розглянути такі заходи:

II.G.1. Повністю впроваджувати положення Рекомендації CM/Rec(2007)13 Комітету міністрів державам-членам щодо ґендерної інтеграції в освіті.

II.G.2. Забезпечити включення питань ґендерної рівності, недискримінації та усунення сексизму і сексистської поведінки в усі аспекти навчального процесу, зокрема, створити механізми та інструкції стосовно повідомлення про інциденти, реагування на них та їхньої реєстрації.

II.G.3. Впроваджувати та/або підтримувати кампанії щодо запобігання сексизму та сексистській поведінці в навчальних закладах, а також гарантувати нульову терпимість до таких явищ, у тому числі до ґендерних стереотипів, булінгу, кібербулінгу, сексистських образ і ґендерно-зумовленого насильства.

II.G.4. Організувати заходи, зокрема, через державні органи, які стосувались би питань ґендерної рівності та шляхів запобігання сексизму, ґендерним стереотипам і несвідомим ґендерним упередженням та боротьбі з ними у всіх навчальних закладах.

II.G.5. Інтегрувати концепцію ґендерної рівності в усі аспекти курсів підготовки та післядипломної підготовки вчителів, а також курсів для керівництва навчальних закладів.

Що стосується навчальної методики, інструментів і програм:

II.G.6. Створити інструкції, що гарантуватимуть інтеграцію навчальних методик та інструментів щодо ґендерної рівності, недискримінації та прав людини в навчальні програми на всіх рівнях державної і приватної освіти, починаючи з раннього дитинства. Це також охоплює освіту про приватне життя, яка заохочуватиме дітей до самостійності та підвищуватиме відповідальність у їхніх стосунках та поведінці, у тому числі тоді, коли йдеться про згоду і особисті кордони. Навчальні програми повинні містити відповідні вікові, підкріплені доказами, науково-обґрунтовані та всеосяжні матеріали про стать і сексуальність для дівчат та хлопців. Навчальні програми повинні також охоплювати перехресні форми сексизму, які ґрунтуються, наприклад, на статусі мігранта чи інвалідності.

¹⁴ Див. висновки та рекомендації Конференції Ради Європи «Боротьба з ґендерними стереотипами в освіті та неї завдяки їй» (Гельсінкі, 9-10 жовтня 2014 року). Див. звіт конференції за адресою: <https://rm.coe.int/1680590f0>.

II.G.7. Заохочувати розробку посібника та веб-сайту з ресурсами, добрими практиками й навчальними матеріалами, що допомагатимуть виявляти й усувати ґендерні стереотипи в навчальних матеріалах для тренерів, учителів та інспекторів.

II.G.8. Просувати спеціальні програми та консультування з питань кар'єри (включаючи навчання персоналу з питань ґендерних стереотипів і несвідомих упереджень), які надаватимуть підтримку студентам під час вибору навчальних програм та кар'єри без орієнтації на ґендерні стереотипи.

II.H. Культура та спорт

Сексизм проявляється в багатьох аспектах культурного життя, особливо через поширеність ґендерних стереотипів. Згідно з даними Комітету ООН з економічних, соціальних і культурних прав, культурне життя охоплює способи життя, мову, усну та письмову літературу, музику й пісні, невербальне спілкування, релігію та систему переконань, обряди і церемонії, спорт та ігри, методи виробництва чи технології, природне і техногенне середовище, їжу, вбрання та житло, мистецтво, звичаї і традиції. Мистецтво та культура – важливі формотворчі аспекти ставлень і ґендерних ролей, а тому вони мають суттєве значення для усунення сексизму в усіх сферах. Крім того, згідно зі Стамбульською конвенцією культуру, релігію, звичаї чи традиції не можна вважати виправданням для актів насильства стосовно жінок і дівчат.

Проблеми, які варто розв'язати в спортивному житті, охоплюють сексистське ставлення ЗМІ, спортивних організацій, тренерів, спортивних лідерів, спортсменів тощо; сексистські зображення жінок у спорті, применшення важливості спортивних досягнень жінок шляхом їхнього зображення в стереотипних ролях чи приниження їхнього виду спорту; сексизм і сексистську мову ворожнечі на спортивних заходах.

Урядам держав-членів пропонують розглянути такі заходи:

II.H.1. Створити та просувати інструменти для боротьби із сексизмом у культурному й спортивному секторах, як-от навчальні матеріали та інструменти на тему ґендерно-чутливої мови та спілкування.

II.H.2. Підтвердити та впровадити Рекомендації [CM/Rec\(2015\)2](#) Комітету міністрів державам-членам щодо інтеграції ґендерних підходів у спорті та Рекомендації [CM/Rec\(2017\)9](#) Комітету міністрів державам-членам щодо ґендерної рівності в аудіовізуальному секторі.

II.H.3. Заохочувати видатних діячів культури й спорту виправляти сексистські припущення та засуджувати сексистську мову ворожнечі.

II.H.4. Закликати спортивні федерації та асоціації на всіх рівнях готувати кодекси поведінки, що запобігатимуть сексизму та сексистській поведінці та включатимуть положення про дисциплінарні заходи. Сприяти нульовій терпимості до сексизму і сексистської мови ворожнечі на культурних і спортивних заходах.

II.H.5. Закликати спортивний і культурний сектори на всіх рівнях вживати конкретних заходів для просування ґендерної рівності й нестереотипного зображення жінок та чоловіків, дівчат і хлопців.

II.H.6. Сприяти трансляції та висвітленню через медіа, особливо через суспільні ЗМІ, жіночих культурних і спортивних заходів на рівних умовах із чоловічими подіями, а також публічно відзначати досягнення жінок¹⁵. Робити видимими та просувати рольові моделі жінок і чоловіків, дівчат і хлопців, які займаються тим видом спорту, у межах якого їхню стать представлено недостатньо.

¹⁵ Наприклад, сайт «Ця дівчина може», який ушановує активних жінок (www.thisgirlcan.co.uk).

II.1. Приватна сфера

Сексизм у родині може сприяти посиленню стереотипних ролей, позбавленню прав і можливостей жінок, низькій самооцінці та циклу насильства стосовно жінок і дівчат. Він також може впливати на вибір способу життя та кар'єри. Хоча традиційні ґендерні ролі в родині (чоловіки – годувальники, а жінки виконують домашню роботу) загалом змістилися, адже більше жінок стали оплачуваною робочою силою, проте чинники, що сприяють змінам у родинах і державах, істотно різняться. Сексистська поведінка залишається поширеним явищем в особистих взаємостосунках, а жінки продовжують виконувати значно більше неоплачуваної роботи вдома, ніж чоловіки.

Стаття 16 КЛДЖ вимагає, щоб держави-учасниці вживали всіх належних заходів для забезпечення рівності між жінками та чоловіками в родині¹⁶. Зв'язок між сексизмом і запобіганням насильству стосовно жінок та дівчат посилює потребу вживати заходів у приватній сфері.

Рекомендовані вище заходи, зокрема ті, що стосуються мови й підвищення рівня обізнаності, а також секторів медіа, освіти і культури, особливо важливі для подолання сексизму в приватній сфері.

Однак санкції за сексизм у родині недоречні, якщо тільки поведінка не сягне рівня кримінальної, тобто не становитиме фізичного, психологічного чи економічного насильства стосовно жінок.

Урядам держав-членів пропонують розглянути такі заходи:

II.1.1. Запровадити заходи досягнення балансу між приватним і робочим життям, зокрема, оплачувані декретні відпустки для мам та татусів, оплачувані відпустки для догляду за дитиною для жінок і чоловіків, універсальний доступ до якісних та доступних закладів догляду за дітьми та інших соціальних послуг, а також гнучкий графік для жінок і чоловіків. Покращити доступ до послуг з догляду за літніми людьми та іншими особами на утриманні. Організувати кампанії із заохочення рівного розподілу між жінками та чоловіками домашніх обов'язків і обов'язків піклування.

II.1.2. Просувати політику та заходи підтримки позитивного батьківства, які гарантують рівні можливості для дітей, незалежно від їхньої статі, статусу, здібностей чи сімейної ситуації. Позитивне батьківство означає батьківську поведінку, яка ґрунтується на найкращих інтересах дитини, тобто виховання без ґендерних стереотипів, розширення прав і можливостей дітей, відсутність насильства, визнання й наставництво, що передбачають встановлення таких кордонів, які дозволять дитині розвинути наповну.

II.1.3. Впровадити заходи й інструменти, що покращують навички батьків для боротьби з кіберсексизмом та інтернет-порнографією.

II.1.4. Сприяти навчанню у сфері розпізнавання сексизму та сексистської поведінки й боротьби з ними в рамках професійних курсів для осіб, які працюють у сфері сімейних та міжособистісних відносин, наприклад, для працівників соціальних служб, у тому числі перинатальних центрів та центрів догляду за дітьми.

¹⁶ Крім того, стаття 2.е КЛДЖ вимагає від держав «вживати всіх відповідних заходів для ліквідації дискримінації щодо жінок із боку будь-якої особи, організації або підприємства».

III. Повідомлення й оцінка

Пропонована Рекомендація закликає держави-члени моніторити прогрес її реалізації та повідомляти компетентному (-им) профільному (-им) комітету (-ам) про вжиті заходи та досягнутий прогрес.

Повідомлення мають бути регулярними й охоплювати інформацію:

- про законодавчі та політичні зміни, заходи та передові практики, що стосуються сексизму, сексистської поведінки, ґендерних стереотипів і сексистської мови ворожнечі, зокрема, в громадських місцях, Інтернеті та ЗМІ, на робочому місці, у державному секторі, у сферах юстиції, освіти, спорту та культури, а також у приватній сфері, включно із засобами звітування про сексистську поведінку і дисциплінарними процесами та санкціями;
- про будь-яку комплексну політику чи політику в рамках національної стратегії щодо ґендерної рівності, прийняту для усунення сексизму та сексистської поведінки, включно з визначеннями, показниками, національними механізмами моніторингу і оцінки;
- про роботу всіх координаційних органів, створених або призначених для моніторингу виконання на державному рівні;
- про дослідження, які провели та підтримали задля отримання даних щодо частоти та наслідків сексизму й сексистської поведінки в цільових сферах, а також про результати будь-якого такого дослідження;
- про національні заходи та кампанії з підвищення обізнаності, які організують на всіх рівнях, зокрема, щодо засобів масової інформації, через які проводили такі заходи.